

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Личенко Ірини Олександрівни на дисертацію Данченка Владислава Євгеновича на тему: «Правове регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Дисертаційне дослідження Данченка Владислава Євгеновича присвячене комплексному теоретико-прикладному аналізу правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері. У роботі досліджено поняття, суб'єкти управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері та особливості їх правового статусу, з'ясовано стан правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері та місце у ньому норм адміністративного права.

Ступінь актуальності обраної теми дослідження обумовлена необхідністю пошуку ефективних адміністративно-правових механізмів забезпечення стабільності банківської системи України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення держави. Повномасштабна війна спричинила істотні трансформації фінансового сектору, зумовивши зростання кредитних ризиків, погіршення платоспроможності позичальників, збільшення частки непрацюючих (проблемних) активів та посилення навантаження на систему банківського регулювання і нагляду. За таких умов проблема управління непрацюючими активами виходить за межі діяльності окремих банків і набуває загальнодержавного значення, оскільки безпосередньо пов'язана із забезпеченням фінансової безпеки держави, стійкості банківської системи, підтриманням довіри до фінансових інститутів, відновленням кредитування реального сектору економіки та виконанням Україною зобов'язань щодо гармонізації національного законодавства із правом Європейського Союзу.

Особливої актуальності набуває вдосконалення адміністративно-правового механізму управління непрацюючими (проблемними) активами,

який має забезпечувати належний баланс між публічними інтересами держави у підтриманні стабільності банківської системи та приватними інтересами учасників банківських правовідносин. Сучасні виклики свідчать, що чинне нормативно-правове регулювання та організаційні механізми потребують подальшого наукового осмислення, систематизації та вдосконалення з урахуванням міжнародних стандартів банківського нагляду, практики Європейського Союзу та сучасних тенденцій розвитку адміністративного права. Саме тому комплексне дослідження адміністративно-правових засад управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері є своєчасним і науково обґрунтованим. Його результати мають значення не лише для розвитку доктрини адміністративного права, а й для формування сучасної моделі державного регулювання банківської діяльності, здатної забезпечити стійкість фінансової системи України в умовах воєнних викликів та її інтеграції до європейського правового простору.

Наведені обставини підтверджують своєчасність, наукову обґрунтованість та практичну значущість дисертаційної роботи Данченка Владислава Євгеновича.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана у відповідності до положень: «Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року», введеної в дію Указом Президента України від 11.08.2021 № 347/2021; «Національної економічної стратегії на період до 2030 року», затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. Дисертацію підготовлено з урахуванням положень, що містились у рішенні Ради Національної безпеки і оборони України від 23 січня 2024 р. «Про невідкладні заходи із забезпечення економічної безпеки на період дії правового режиму воєнного стану».

Дисертацію виконано в межах наукових тем Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права «Тенденції розвитку сучасної правової науки в умовах інтеграційних процесів: теоретичні та практичні аспекти» (номер державної реєстрації 0120U0100413) та «Сучасні виклики

міжнародно-правових відносин і роль України у формуванні світового правопорядку» (номер державної реєстрації 0122U0000743).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатньо високим. Це забезпечено вдалою структурою роботи, належно визначеними метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження, широкою нормативною, доктринальною та емпіричною базою.

Автором використано значну кількість джерел, серед яких акти національного законодавства, наукові праці українських і зарубіжних учених, статистичні й аналітичні матеріали щодо функціонування банківської системи.

Методологічна основа дослідження охоплює комплекс загальнонаукових і спеціально-правових методів, зокрема логіко-семантичний, аналітичний, структурно-логічний, системно-функціональний, порівняльно-правовий, метод документального аналізу та метод моделювання та прогнозування.

Застосування зазначених вище методів дозволило дисертанту послідовно розкрити поняття, зміст, особливості правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів та запропонувати перспективні напрями покращення адміністративного законодавства, норми якого спрямовані на регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері.

Оцінка наукового рівня дисертації, новизни та достовірності результатів

Дисертація Данченка Владислава Євгеновича має належний науковий рівень і вирізняється комплексним підходом до дослідження непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері. Наукова новизна роботи полягає у формуванні авторського підходу до класифікації чинників, що обумовлюють виникнення непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, які запропоновано поділити на дві великі групи: 1) зовнішні, зокрема: а) нормативно-правові; б) політичні; в) фінансово-економічні; г) безпекові;

г) демографічні; 2) внутрішні чинники, які включають: а) організаційно-управлінські; б) кадрові; в) інформаційно-аналітичні.

До найбільш значущих положень наукової новизни слід віднести:

– виділення ключових елементів адміністративно-правового механізму регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, до яких віднесено: норми адміністративного права; адміністративно-правові відносини; юридичний факт, акти тлумачення норм права; акти реалізації норм права; правова свідомість та правова культура;

– визначення ключових елементів організаційних засад управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері є наступні: організаційна структура банків; розробка та прийняття управлінських рішень; кадрове забезпечення; виявлення та класифікація проблемних активів за допомогою регулярного моніторингу та аналізу кредитного портфеля; розробка Стратегії управління проблемними активами; запровадження системи реагування на загрози;

– класифікацію адміністративно-правових форм регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, які поділено на дві групи: 1) нормативно-правові (нормотворчість, правозастосування та правореалізація); 2) організаційно-управлінські форми: сегментація боржників; реструктуризація боргу; звернення до колекторських компаній; продаж проблемних активів;

– обґрунтування необхідності розробки та прийняття «Концепції розвитку банківської сфери України», в рамках якої важливим напрямком діяльності законодавця, Національного банку України та банківських установ, варто визначити «підвищення ефективності управління непрацюючими (проблемними) активами».

Оцінка структури та змісту дисертаційної роботи. Структура дисертації є логічною, послідовною та відповідає поставленій меті і завданням дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методологічну, нормативну та емпіричну базу, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

Перший розділ дисертації містить опис теоретико-методологічних засад правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері. Наголошено, що незважаючи на відносну фінансову стійкість, одним із ключових чинників, які наразі заважають функціонуванню банків зокрема, та банківської системи загалом, є зростання кількості проблемних (непрацюючих) активів, що тягне за собою: 1) зниження якості активів банку; 2) підвищення обсягу збитків (або недоотриманого прибутку) за кредитними операціями; 3) зниження загального рівня доходності акціонерів; 4) зменшення рівня довіри населення до банку.

У другому розділі охарактеризовано особливості правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері. З'ясовано, що адміністративно-правовий механізм регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері представляє собою упорядковану сукупність визначених нормами адміністративного права елементів, які в своїй єдності спрямовані на врегулювання та забезпечення ефективного функціонування правовідносин, що виникають у процесі здійснення організаційно-управлінської діяльності у досліджуваній сфері суспільного життя.

Третій розділ містить результати дослідження напрямів вдосконалення правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері. Обґрунтовано важливість розробки та прийняття Концепції розвитку банківського сектору України. Підкреслено, що важливим напрямком вказаної вище Концепції має бути покращення системи управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері. Акцентовано увагу на необхідності адаптації положень Стратегії Національного банку України «Фінансова фортеця України» до вимог вказаного вище концептуального документа.

Висновки дисертації відповідають її змісту, є узагальненими, логічно пов'язаними з поставленими завданнями та відображають основні результати проведеного дослідження.

Наукова та практична значущість отриманих результатів

Наукова значущість дослідження полягає в тому, що сформульовані автором теоретичні положення та концептуальні висновки розвивають науку адміністративного права в частині адміністративно-правового забезпечення управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері, створюють підґрунтя для подальших наукових досліджень проблем банківського регулювання, фінансової безпеки та вдосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення стабільності банківської системи.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів:

а) у науково-дослідницькій роботі – для проведення подальших теоретико-прикладних досліджень, присвячених проблемі управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері;

б) у правотворчості – для розробки нових та вдосконалення діючих законодавчих, підзаконних та відомчих нормативно-правових актів, норми яких спрямовані на правове регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері;

в) у правозастосуванні – при вдосконаленні організаційних засад, а також адміністративно-правових форм та методів управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері;

г) у освітньому процесі – в процесі розробки навчально-методичних та лекційних матеріалів, а також навчальних посібників та підручників з навчальних дисциплін: «Адміністративне право», «Фінансове право», «Банківське право» тощо.

Оцінка наукових публікацій здобувача

Основні положення дисертації достатньою мірою висвітлено у наукових публікаціях здобувача. За темою дисертації опубліковано наукові праці, у яких відображено ключові результати дослідження, зокрема питання адміністративно-правового механізму регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, нормативно-правових засад

регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, правового статусу суб'єктів управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом участі здобувача у науково-практичних конференціях, що підтверджує належне представлення основних положень дисертації у науковому середовищі.

Зміст публікацій відповідає темі дисертації та свідчить про послідовність наукового пошуку здобувача.

Відсутність порушення академічної доброчесності

Аналіз змісту дисертаційної роботи дає підстави для висновку про дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності. Використані у роботі положення, ідеї, результати досліджень інших авторів супроводжуються посиланнями на відповідні джерела.

Дисертація є самостійною кваліфікаційною науковою працею, у якій сформульовано авторські висновки, пропозиції та рекомендації. Ознак академічного плагіату, фальсифікації чи інших порушень академічної доброчесності, які могли б поставити під сумнів самостійність дослідження, не виявлено.

Рівень виконання поставленого наукового завдання. Поставлені у дисертації наукові завдання виконані, а мета дослідження досягнута. Автору вдалося забезпечити системність наукового пошуку: від з'ясування теоретико-методологічних засад правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері та визначення їх сутності, чинників виникнення і стану нормативного забезпечення – до комплексного аналізу адміністративно-правового механізму їх регулювання, особливостей правового статусу суб'єктів управління, організаційних засад, адміністративно-правових форм і методів управлінського впливу.

Позитивної оцінки заслуговує й те, що дослідження не обмежується аналізом чинного законодавства. Автором здійснено порівняльно-правове дослідження зарубіжного досвіду, на основі якого сформульовано пропозиції щодо вдосконалення адміністративного законодавства України у сфері

регулювання непрацюючих (проблемних) активів. Така побудова роботи забезпечила комплексне розкриття проблематики, поєднання теоретичних положень із практичними аспектами їх реалізації та дозволила сформулювати науково обґрунтовані висновки щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання у досліджуваній сфері.

Здобувач продемонстрував належний рівень володіння методологією наукової діяльності, здатність до самостійного аналізу складних правових явищ, уміння поєднувати теоретичні положення з практичними потребами банківської системи

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації

Визнаючи належний теоретичний і практичний рівень дисертаційної роботи Данченка Владислава Євгеновича, слід звернути увагу на окремі дискусійні положення та зауваження.

1. На сторінці 40 дисертації автор надає перелік характерних особливостей непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері. Наведений перелік є достатньо широким, проте окремі з них мають переважно економічний або організаційний характер, а не безпосередньо адміністративно-правову природу. З огляду на це, потребувало б додаткового обґрунтування розмежування ознак самих непрацюючих активів та особливостей їх адміністративно-правового регулювання.

2. На сторінці 70 дисертації автором зазначено, що збільшення кількості непрацюючих (проблемних) активів тягне за собою: 1) зниження якості активів банку; 2) підвищення обсягу збитків (або недоотриманого прибутку) за кредитними операціями; 3) зниження загального рівня доходності акціонерів; 4) зменшує рівень довіри населення до банку. Доцільним було б доповнити ще аналізом адміністративно-правових наслідків, зокрема впливу зростання таких активів на ефективність банківського нагляду, регуляторну політику Національного банку України та стабільність банківської системи загалом.

3. На сторінці 71 дисертації автором узагальнено поняття непрацюючих (проблемних) активів. Потребує додаткового уточнення використання критерію 90 днів як універсальної ознаки непрацюючих активів, оскільки в окремих

випадках нормативне регулювання може передбачати інші критерії оцінки якості активів залежно від виду фінансового інструменту та особливостей правовідносин.

4. На сторінці 144 дисертації автор пропонує класифікацію адміністративно-правових форм регулювання непрацюючих (проблемних) активів на нормативно-правові та організаційно-управлінські. До організаційно-управлінських, у свою чергу, він відносить: сегментацію боржників; реструктуризацію боргу; звернення до колекторських компаній; продаж проблемних активів. Зазначені заходи не в усіх випадках можуть розглядатися саме як адміністративно-правові форми регулювання, оскільки частина з них має переважно внутрішньо організаційний або цивільно-правовий характер і реалізується банківськими установами як суб'єктами приватного права. У цьому контексті більш детального обґрунтування потребує питання розмежування адміністративно-правових форм діяльності суб'єктів публічного управління та управлінських інструментів, які використовуються банками у процесі роботи з проблемними активами.

Висловлені зауваження мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи. Вони спрямовані на поглиблення окремих положень дослідження та можуть бути враховані здобувачем у подальшій науковій діяльності.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Данченка Владислава Євгеновича на тему «Правове регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері» є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, виконаною на належному науково-теоретичному рівні.

У роботі отримано науково обґрунтовані результати, що мають істотне значення для науки адміністративного та банківського права. Практична цінність одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій для вдосконалення організаційних засад, адміністративно-правових форм і методів управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері, підвищення ефективності

банківського нагляду, оптимізації діяльності банків щодо роботи з проблемними активами та вдосконалення чинного законодавства у цій сфері. Дисертація містить положення наукової новизни, обґрунтовані висновки та практичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері.

За змістом, структурою, рівнем наукової новизни, теоретичною та практичною значущістю дисертація відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

З урахуванням викладеного, Данченко Владислав Євгенович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету

«Львівська політехніка»

*Підпис Ірини Личенко
засвідчує:
Проректор*

Ірина ЛИЧЕНКО

ІГОР ГЕЛЬЖИНСЬКИЙ